

ТЕХНОЛОГІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ У СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Розкрито методологічні та теоретичні основи технології організації самостійної роботи слухачів в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Ключові слова: технологія, самостійна робота, інтерсуб'єктне навчання, інтерактивне навчання, обмін досвідом.

Постановка проблеми

Вступ. В умовах становлення і розвитку інформаційного суспільства змінюються моделі здобування нових знань у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Вони орієнтовані на формування у слухача вміння вчитися, що виступає смисловим концептом практичної реалізації ідеї неперервної освіти. Тому питання організації самостійної роботи слухачів є актуальним. Це обумовлено значною кількістю годин, які відведено на таку форму організації навчального процесу відповідно до плану курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників — 72 год (33%) або 144 год (67%). Як показує практика, самостійній роботі педагогів приділяється значно менше уваги з боку керівника курсової групи та наукового консультанта, оскільки її важче не тільки організувати, а й контролювати.

Традиційна модель організації та керівництва самостійною роботою слухачів з використанням таких форм, методів роботи, як самостійне опрацювання тем відповідно до рекомендованої літератури, виконання індивідуального завдання педагога, консультування тощо потребує технологізації, системного науково-методичного супроводу й організаційних раціональних нововведень.

Аналіз основних досліджень. У працях вітчизняних учених Л. Ващенко, Г. Єльнікової, В. Маслової, Н. Протасової, В. Пуцова, Т. Сорочан та інших досліджуються проблеми післядипломної педагогічної освіти, напрями підвищення кваліфікації педагогічних працівників та керівників ЗНЗ. Одним з актуальних питань є організація та керівництво самостійною роботою слухачів. Над його розв'язанням працюють С. Антощук, В. Биков, В. Гравіт, Л. Ляхоцька, В. Олійник, С. Пойда, Л. Фамілярська та ін. [1].

Як показує аналіз джерельної бази, найактуальнішим є аспект розроблення моделі дистанційної та очно-дистанційної форм навчання слухачів, для яких зазначений вид навчальної роботи є обов'язковим та основним. Так, поширеними є такі форми, методи та способи реалізації та керування самостійною роботою [5]: консультації (форум на сайті ОІППО, E-mail, телефон тощо); навчальні матеріали (аудіо-відео-файли, лекції, презентації, дистанційні курси (модулі) тощо); Інтернет-заняття (форум на сайті ОІППО, E-mail, чат та ін.); використання інформаційних ресурсів Інтернету (Вікі-вікі, Флікр, пошук інформації, її аналіз та синтез); питання для самоконтролю. Однак менше уваги приділяється дослідниками вирішенню цієї проблеми під час організації очної, очно-заочної, перманентної, поетапної, бінарної та інших форм навчання [3].

Запропонована модель технології організації самостійної роботи слухачів може бути основою для розроблення модифікаційних варіантів її практичної реалізації з урахуванням специфіки конкретної форми навчання, особливостей підвищення кваліфікації педагогічних працівників у регіоні та напрацьованого досвіду роботи.

Мета статті — розкрити методологічні та теоретичні засади технології організації самостійної роботи слухачів у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Виклад основного матеріалу

Теоретико-методологічний концепт представлений концепцією інтерсуб'єктного навчання дорослих, що є мислительною конструкцією андрагогічної моделі інтерсуб'єктного навчання. Вона ґрунтується на теоретико-методологічних засадах, що включають основні принципи, положення андрагогічного, аксіологічного, акмеологічного, особистісно-діяльнісного й інтерсуб'єктивного підходів; базові поняття «інтерсуб'єктивність» (у філософії, психології), «інтерсуб'єктність», «інтерсуб'єктність навчання» (у педагогіці [4]), «інтерактивність», що розкривають сутність андрагогічної моделі інтерсуб'єктного навчання у післядипломній педагогічній освіті.

Андрагогічний підхід. Принципи андрагогічного підходу: доросла людина намагається самостійно приймати рішення; для дорослого учня особистий досвід — найважливіше джерело здобуття знань; доросла людина набагато ефективніше навчається в групах, обговорюючи проблеми, а не просто слухаючи ту чи іншу інформацію; у дорослої людини в підсвідомості завжди присутнє поняття «цілі навчання». Вона орієнтується на завдання, які ставлять перед нею події реального життя; дорослі — великі прагматики. Вони зацікавлені в здобутті знань і навичок, які можна застосувати з користю.

Аксіологічний підхід. Індивідуальна концепція смислу професійної діяльності: розкриває цінності як умову і результат професійної діяльності; обґрунтовує педагогічні цінності як основу професійної культури особистості, а ціннісні орієнтації — аксіологічне ядро, що презентує не систему знань, а систему когнітивних утворень, які приймаються нею за власний внутрішній орієнтир, спонукають і скеровують її діяльність; акцентує, що педагогічна свідомість вибудовує свою особистісну систему цінностей, індивідуальну концепцію смислу професійної діяльності; дає розуміння того, що у процесі діяльності об'єктивні педагогічні цінності, які існують у науці, суб'єктивуються на практиці, постають як персональні цінності особистості; пояснює, що у застосуванні нововведення персоналізується, виконує функцію ціннісної орієнтації особистості у професійній роботі.

Акмеологічний підхід. Теорія розвитку та самореалізації людини в період зрілості розкриває особливості особистісного і професійного розвитку людини; пояснює умови, фактори розкриття і реалізації творчого потенціалу в процесі професійної діяльності; визначає умови розвитку професійного потенціалу суб'єкта діяльності; обґрунтовує шляхи самореалізації особистості у професійній діяльності; виявляє методи підвищення професійної майстерності, з'ясовує мотиви у прагненні досягти вершин досконалості.

Особистісно-діяльнісний підхід обґрунтовує ідею визнання унікальності й індивідуальної самоцінності людини як суб'єкта діяльності, особистісну орієнтацію та компетентнісну спрямованість змісту і форм організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності; розкриває сутність принципу пізнавальної активності, що полягає у здатності особистості будувати прогностичну модель професійної діяльності; сприяє розумінню взаємозв'язку структури образу світу людини та її готовності до самореалізації.

Інтерсуб'єктивний підхід. Інтерсуб'єктивна спільність є умовою самоідентифікації досвіду суб'єкта. Технологічна логіка: 1. Кожен суб'єкт, рефлексуючи, у специфічній формі вибудовує свій образ світу, цей світ — досвід суб'єкта, який залежить від його пізнання. 2. Звідси проблема взаємин суб'єктів, зокрема, Я і Іншого (Я вибудовує в собі Інших, конструюючи інтерсуб'єктивну спільність — спільність суб'єктів, кожен з яких має власний образ світу у своєму досвіді). 3. Отже, Я — суб'єкт (індивідуальне) здійснює самоідентифікацію власного досвіду пізнання у контексті інших досвідів (суспільне), виявляє наявність інваріантних ознак у досвіді інших суб'єктів, усвідомлює власну самоцінність та самоцінність Іншого, що є основою суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Поняття «інтерсуб'єктивність» (у філософії) тлумачиться як особлива спільність між суб'єктами пізнання; означає наявність ідентичних рис у досвіді суб'єктів взаємодії; умова взаємодії і передавання знань (або — значущості досвіду пізнання) одного для іншого.

Поняття «інтерсуб'єктність навчання дорослих» (в андрагогіці) — це спеціально організоване навчання дорослих, що передбачає інтерактивний обмін досвідом між суб'єктами навчального процесу — практиками і теоретиками, яке слугує засобом ідентифікації власного досвіду в контексті інших досвідів на основі виявлених інваріантних ознак і виступає передумовою формування індивідуальної концепції смислу професійної роботи педагога.

Технологічний концепт. Презентується технологією організації самостійної роботи слухачів (модуль «Педагогічна інноватика»), що представлена такими компонентами: цільові орієнтири, концептуальні ідеї, технологічна логіка, технологічний продукт.

Мета — організувати самостійну навчально-пізнавальну діяльність слухачів щодо формування їхньої готовності до впровадження педагогічних інновацій.

Завдання: 1. Розробити комплекс навчально-методичних матеріалів модуля «Педагогічна інноватика» для самостійної роботи педагогів, що сприятиме систематизації знань про педагогічні інновації, формуванню вмінь і навичок їх практичного застосування. 2. Забезпечити консалтинговий супровід самостійної роботи слухачів щодо технологізації та персоналізації досвіду апробації, адаптації та впровадження педагогічної інновації. 3. Організувати віртуальний проблемно зорієнтований діалог (полілог) суб'єктів навчально-пізнавальної діяльності засобами інтерактивної та інтерсуб'єктивної взаємодії. 4. Створити організаційно-педагогічні умови для розвитку здатності педагога до інтерсуб'єктного навчання, формування ціннісно-смислових орієнтацій та набуття досвіду самореалізації засобами інноваційної діяльності.

Концептуальні ідеї:

- Ідея визнання унікальності й індивідуальної самоцінності людини як суб'єкта інноваційної діяльності.
- Ідея формування індивідуальної концепції смислу професійної діяльності.
- Ідея розвитку суб'єктності слухача з опорою на особистісне цілепокладання та проектування інноваційної діяльності, досвід професійної роботи.
- Ідея організації віртуального проблемно-орієнтованого діалогу (полілогу) суб'єктів самостійної навчально-пізнавальної діяльності.
- Ідея технологізації та персоналізації досвіду апробації, адаптації та впровадження педагогічної інновації.
- Ідея самоідентифікації досвіду інноваційної діяльності суб'єкта засобами інтерактивної та інтерсуб'єктивної взаємодії.
- Ідея розвитку здатності педагога до інтерсуб'єктного навчання, формування ціннісно-смислових орієнтацій та набуття досвіду самореалізації засобами інноваційної діяльності.

Технологічна логіка

Науково-методичний супровід самостійної роботи педагогів щодо формування їхньої готовності до впровадження педагогічних інновацій доцільно здійснювати у форматі *віртуальної кафедри педагога-новатора* відповідно до технологічної логіки інтерсуб'єктного навчання (рис. 1).

І технологічний етап. Самостійне опрацювання комплексу навчально-методичних матеріалів модуля «Педагогічна інноватика». Мета: систематизувати знання про педагогічні інновації, формувати вміння і навички їх практичного застосування.

Контент модуля «Самоосвіта»: нормативні документи (Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності та ін.); теоретичні матеріали про педагогічні інновації, зокрема, про технології, методики навчання, виховання, управління (назва, автор-розробник, цільові орієнтири, концептуальні ідеї, технологічна логіка, технологічний продукт); рекомендована література.

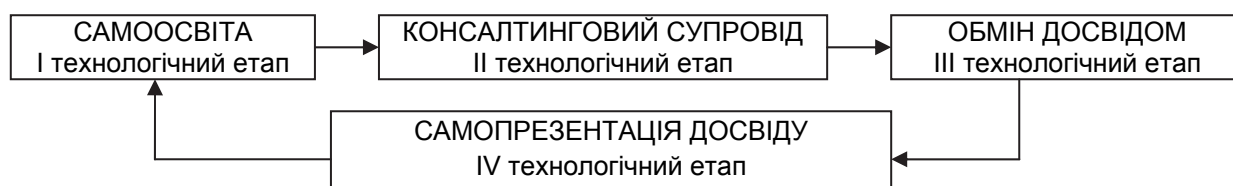

Рис. 1. Технологічна логіка інтерсуб'єктного навчання

Матеріали цього модуля розкривають досвід професійної діяльності автора-розробника інновації, а також того вченого (методиста), який зібрав, упорядковував і систематизував банк педагогічних інновацій відповідно до власної індивідуальної концепції смислу професійної діяльності. Вона відбиває систему його педагогічних цінностей та ціннісних орієнтацій, що презентуються педагогу як орієнтир, спонукають і скеровують його діяльність на апробацію, адаптацію та впровадження експериментально перевірених, апробованих інновацій, рекомендованих до використання. Ознайомившись з ними, педагог самостійно вибирає для самоосвіти педагогічну інновацію. Пропонуються такі критерії відбору: нововведення має сприяти розв'язанню стратегічних державних завдань реформування змісту освіти; бути технологічно сумісним щодо вирішення конкретних проблем у професійній роботі, що сприятиме задоволенню його фахових потреб і запитів.

II технологічний етап. Консалтинговий супровід самостійної роботи слухачів. Мета: надавати консультативну допомогу педагогам на етапах технологізації та персоналізації досвіду апробації, адаптації та впровадження педагогічної інновації.

Контент модуля «Консалтинговий супровід»: теоретичні та практичні матеріали щодо організації самопідготовки педагогів до впровадження педагогічних інновацій, зокрема, проекти (програми) впровадження інновацій, план самоосвіти, професійний (технологічний, тематичний та ін.) портфоліо педагога, технологія організації самостійної роботи (за Колбом), питання для самоконтролю, діагностичний інструментарій та ін.; графік консультацій кафедр (лабораторій) інституту післядипломної педагогічної освіти (на замовлення); консультації (E-mail, телефон та ін.).

Матеріали цього модуля призначені для цілеспрямованої самоорганізації професійної роботи педагога, зокрема, самоосвітньої діяльності щодо впровадження інновацій. Пропонується відповідний інструментарій, що сприяє узгодженню професійного досвіду теоретика і практика. Передумовою наукової організації праці педагога є консалтинговий супровід впровадження інновацій, що полегшує процес технологізації та персоналізації досвіду інноваційної діяльності.

III технологічний етап. Віртуальний проблемно зорієнтований діалог (полілог) суб'єктів навчально-пізнавальної діяльності. Мета: організувати інтерактивний обмін досвідом інноваційної діяльності, інтерсуб'єктивний за суттю, засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Контент модуля «Обмін досвідом»: практичні матеріали з досвіду застосування педагогічних інновацій (методичні розробки технологічних уроків (виховних заходів), статті з описом кращого педагогічного досвіду інноваційної діяльності, дидактичні мате-

ріали до навчальних занять та ін.); організація інтернет-форуму з порушеної проблеми.

Матеріали цього модуля розкривають досвід професійної роботи педагогів, що апробують, адаптують і впроваджують інновації. Напрацювання вчителів — це, як правило, модифікаційні варіанти застосування нововведення на практиці. Ознайомлюючись з досвідом інших (статті, інтернет-форум тощо), відбувається процес самоідентифікації досвіду інноваційної діяльності педагога.

Відбираючи матеріали до модуля (методичні розробки уроків, статті та ін.), укладачами контенту звертається увага на дотримання концепту інновації, оскільки він обумовлює наявність інваріантних ознак досвідів інших (теоретика і практиків), тоді як технологічна оболонка презентує рівень індивідуальної виконавської майстерності педагога, віддзеркалює його індивідуальну концепцію смислу інноваційної професійної діяльності.

IV технологічний етап. Самопрезентація досвіду інноваційної діяльності слухачів на обласних, районних (міських), шкільних методичних заходах (форум педагогічних інновацій, семінари тощо), через друк кращих матеріалів у фахових виданнях. Мета: створити умови для розвитку здатності педагога до інтерсуб'єктного навчання, формування ціннісно-смислових орієнтацій та набуття досвіду самореалізації засобами інноваційної діяльності.

Контент модуля «Самопрезентація досвіду»: методичні рекомендації до обласного форуму педагогічних інновацій, виставки педагогічних інновацій та ін.; мультимедійні презентації досвіду впровадження інновацій; фотоматеріали про роботу вчителів-новаторів; діаграми моніторингу якості загальної середньої освіти, готовності педагогів до інноваційної діяльності тощо.

Матеріали цього модуля презентують аспект значущості досвідів практиків і теоретиків як результат їхньої інтерсуб'єктної взаємодії, що сприяє підвищенню якості загальної середньої освіти учнів. Адже підготовленість школярів, зокрема, рівень їхніх навчальних досягнень, вихованості та розвитку особистісних якостей обумовлюється рівнем готовності педагогів до інноваційної професійної роботи.

Технологічний продукт

Передбачуваний результат застосування технології (модуль «Педагогічна інноватика») — готовність учителя до впровадження педагогічних інновацій. Структура поняття й основні критерії: мотиваційно-орієнтаційний компонент готовності (сформованість позитивної мотивації, ціннісно-смислових орієнтацій); змістовий (систематизація знань про педагогічні інновації); операційно-технологічний (сформованість умінь і навичок їх практичного застосування, технологізація досвіду роботи та персоналізація нововведення); рефлексивно-прогностичний (розвиток рефлексивного мислення, здатності педагога до інтерсуб'єктного навчання та набуття досвіду самореалізації у професійній роботі).

Визначити рівень готовності педагогів до інноваційної діяльності можна з використанням технології векторного аналізу [2, 177–186]. Технологічну картку [2, 296] доцільно рекомендувати педагогам для автомоніторингу, що передбачає самодіагностику (самоаналіз, самооцінку) рівня готовності до впровадження педагогічних технологій. Результати автомоніторингу можуть бути використані у процесі атестації педагогічних працівників.

Зважаючи на обсяг публікації, розглянемо окремі технології модуля «Консалтинговий супровід». На нашу думку, заслуговує уваги **технологізований варіант теорії організації самостійної роботи** (модифікаційний варіант, за Левінім, Колбом).

Наприклад:

I технологічний етап. Актуалізація досвіду. Передбачає актуалізацію досвіду професійної діяльності вчителя, іншими словами — опору на досвід роботи.

Завдання 1. Ознайомтесь із змістом лекції та складіть для себе перелік термінів, які потребують уточнення.

II технологічний етап. Дослідження. Передбачає залучення вчителя до дослідження професійної діяльності на основі власних роздумів, спостережень.

Завдання 2. Спробуйте дати власне визначення поняття «інновація» та запишіть його. Порівняйте його з тлумаченнями А. Хуторського, Л. Даниленко.

III технологічний етап. Узагальнення. Передбачає узагальнення досвіду на основі самостійно опрацьованого матеріалу.

Завдання 3. Обґрунтуйте, чому педагогічна інновація повинна пройти повний «життєвий цикл».

IV технологічний етап. Застосування. Передбачає застосування набутих знань на практиці.

Завдання 4. Розкрийте сутність педагогічної інновації, яку Ви обрали для апробації, адаптації та впровадження у професійній роботі. Розробіть поурочний план технологічного уроку.

Технологія проектно-впроваджувальної діяльності [2]. Застосовується у форматі індивідуального завдання слухача, що має за мету формування готовності до впровадження конкретної педагогічної інновації з використанням методу проектів.

I технологічний етап — проблемно-пошуковий. Мета: самостійно виявити проблему у професійній роботі. Компоненти проектної діяльності: проблематизація, цілепокладання.

II технологічний етап — науково-дослідницький. Мета: самостійно обґрунтувати спосіб вирішення проблеми з допомогою педагогічної інновації. Компоненти проектної діяльності: концептуалізація, прогнозування.

III технологічний етап — практико орієнтований. Мета: розробити персонально-технологію досягнення передбачуваного результату. Компоненти проектної діяльності: моделювання, конструювання.

IV технологічний етап — упроваджувально-результативний. Мета: упровадити інновацію в практику. Компоненти проектної діяльності: програмування, планування і реалізація, моніторинг.

Висновки

У статті розкрито методологічні та теоретичні засади технології організації самостійної роботи слухачів у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників для різних форм навчання. Сутністю запропонованої технологічної логіки є не стільки організація інтерактивного навчання дорослих, скільки інтерактивний обмін досвідом між суб'єктами навчального процесу в зручному для них форматі. Адже як практики, так і теоретики, рефлексуючи, опираються, передусім, на власний досвід роботи, що виступає передумовою формування індивідуальної концепції смислу у професійній роботі. Ця концептуальна ідея покладена нами за основу запропонованої андрагогічної моделі інтерсуб'єктного навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ляхоцька Л. Л. Самостійна робота у вищій та післядипломній освіті [електронний ресурс] / Л. Л. Ляхоцька. — Режим доступу : <http://tme.umo.edu.ua/docs/6/11lyahce.pdf>

2. Мариновська О. Я. Формування готовності вчителів до проектно-впроваджувальної діяльності: теорія і практика: моногр. / О. Я. Мариновська. — Івано-Франківськ : Симфонія-форте ; Полтава : Довкілля, 2009. — 500 с.

3. Олійник В. В. Підвищення кваліфікації керівників освіти за очно-дистанційною формою навчання / В. В. Олійник, В. Ю. Биков, В. О. Гравіт [та ін.]; за заг. ред. В. В. Олійника. — К. : Логос, 2006. — 408 с.

4. Уліщенко В. В. Теорія і практика інтерсуб'єктного навчання української літератури в школі : моногр. / В. В. Уліщенко. — К. : В-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. — 398 с.

5. Фамілярська Л. О. Модель організації самостійної роботи на дистанційному етапі підвищення кваліфікації за очно-дистанційною формою навчання [електронний ресурс] / Л. Л. Фамілярська. — Режим доступу : http://www.zippo.net.ua/index.php?page_id=604

Мариновская О. Я.

ТЕХНОЛОГИЯ ОРГАНИЗАЦИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ В СИСТЕМЕ ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ РАБОТНИКОВ

Раскрыты методологические и теоретические основы технологии организации самостоятельной работы слушателей в системе повышения квалификации педагогических работников.

Ключевые слова: технология, самостоятельная работа, интерсубъектное обучение, интерактивное обучение, обмен опытом.

Marynovska O. Y.

THE TECHNOLOGY OF ORGANIZATION OF INDIVIDUAL WORK IN THE SYSTEM OF TEACHERS IN SERVICE TRAINING

The article reads about methodological and theoretical basis of the technology of organization of individual work in the system of teachers in service training.

Key words: technology, individual work, intersubject training, interactive training, experience sharing.